

DAUGIASKIEMENIŲ DAIKTAVARDŽIŲ KIRČIAVIMO POLINKIAI XX A. 6–7 DEŠIMTMEČIO VAKARŲ AUKŠTAIČIŲ KAUNIŠKIŲ ŠNEKTŲ RANKRAŠTINIUOSE ŠALTINIUOSE

Vilija Ragaišienė

Geolingvistikos centras
Lietuvių kalbos institutas
P. Vileišio g. 5,
LT-10308 Vilnius, Lietuva
El. p. vilija.ragaišiene@gmail.com

1. Įvadas

Straipsnyje analizuojama vakarų aukštaičių kauniškių patarmės XX a. 6–7 deš. rankraštinų šaltinių, saugomų Lietuvių kalbos instituto Geolingvistikos centro Tarmių archyve, medžiaga. Šių kalbinių ypatybių aprašų akcentinė analizė pasirinkta neatsitiktinai – iki šiol jų duomenys kalbininkų išsamiau nenagrinėti.

Straipsnio objektas – XX a. 6–7 deš. rankraštinų šaltinių daugiaskiemenių daiktavardžių kirčiavimo ypatybės. Tikslas – aprašyti daugiaskiemenių daiktavardžių kirčiavimo ypatybes, aptarti jų akcentinius modelius ir nustatyti vakarų aukštaičių kauniškių patarmės akcentuacijos polinkius.

Daugiaskiemenių daiktavardžių akcentuaciją galima analizuoti ne vienu aspektu – pagal kirčiavimo paradigmų įvairavimą, akcentinių variantų vartojimo dažnumą ir paplitimą patarmės plote, kamienus ir (arba) darybos tipus, vedinių santykį su pamatiniais žodžiais ir kt. Šiame straipsnyje daugiaskiemenių žodžių kirčiavimas nagrinėjamas atsižvelgiant į jų akcentinį variantiškumą, pvz., *vókiētis* / *vokietỹs*, ir (arba) vedinio akcentinį santykį su pamatiniu žodžiu, pvz., *rugienà* / *rugiena* (: *rugỹs* 4), *smėl̃ynai* (: *smė̃lis* 2)¹.

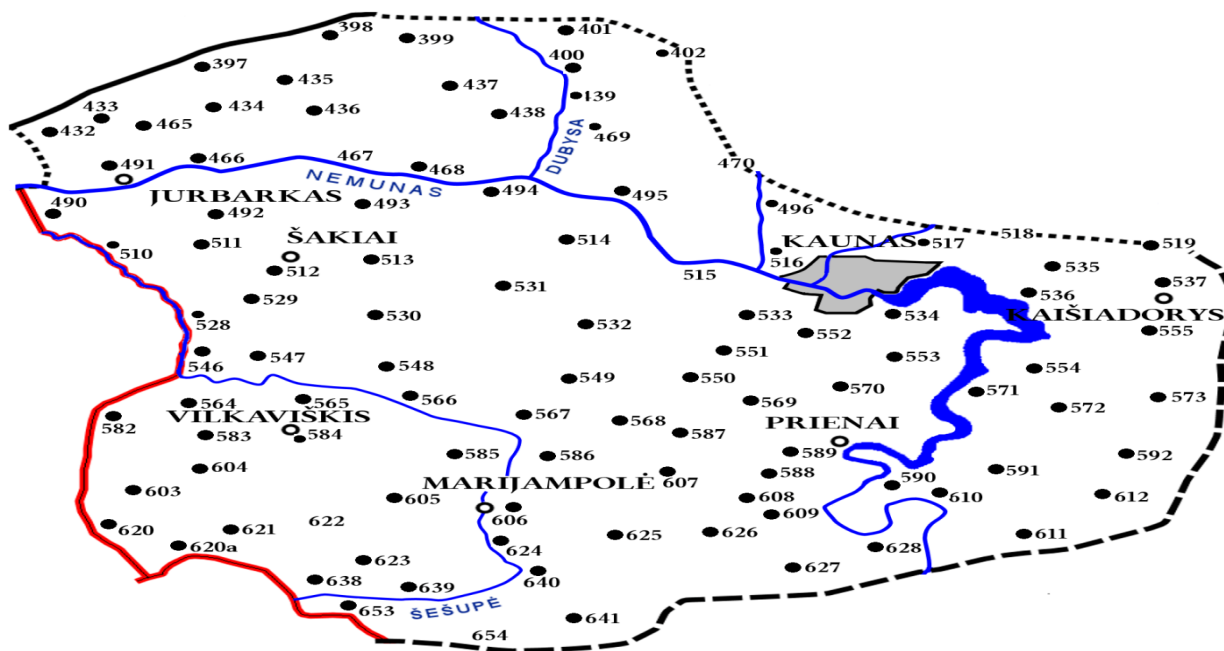
Atliktas tyrimas yra naujas ir aktualus. Straipsnyje, remiantis gana gausia medžiaga, pirmą kartą aprašomi vakarų aukštaičių kauniškių patarmėse vartojamų daugiaskiemenių daiktavardžių kirčiavimo modeliai, pateikiamas toje pačioje šnekte kirčiavimo variantų turinčių žodžių sąvadas ir paplitimo žemėlapis. Tyrimo medžiaga ir išvados galės remtis ne tik šių, bet ir gretimų pietų aukštaičių šnektų tyrėjai. Tikėtina, kad straipsnis turės ir praktinės naudos tarminių žodynų rengėjams – dialektologams ir leksikografams.

---

¹ Rankraštiniuose šaltiniuose nagrinėjami daiktavardžiai užrašyti skirtinga transkripcija, neišvengta riktų ir netikslumų, pasitaiko sunkiai įskaitomų raidžių ir pan. Nurodant kelių šnektų vartosenos pavyzdžius, neretai reikėtų pateikti keletą tos pačios žodžio formos variantų. Aptariamiems akcentologijos reiškiniams transkripcija nėra aktuali, todėl straipsnyje pavyzdžiai teikiami bendrinės lietuvių kalbos rašmenimis.

2. Tiriamoji medžiaga

Renkant medžiagą *Lietuvių kalbos atlasui*², XX a. 6–7 deš. tarmių tyrėjams keltas uždavinys fonetine transkripcija užrašyti ir sukirčiuoti „kiek galint daugiau tekstų [...] iš kasdienės kalbos ir tautosakos“ (žr. plačiau LKAP, 9). Per du dešimtmečius buvo ištirtos vakarų aukštaičių kauniškių plotui priklausančios gyvenamosios vietovės (punktai)³ ir parengti jų tarminiai aprašai. Rankraštinių punkto šaltinį dažniausiai sudaro tirtos vietovės, šnekotos kalbinių ypatybių ir pateikėjų pristatymas, atsakymai į *Lietuvių kalbos atlaso medžiagos rinkimo programos* leksikos, fonetikos, morfologijos ir sintaksės klausimus, transkribuoti tekstai⁴. Tyrėjams medžiagą pavyko sukaupti beveik iš visų vakarų aukštaičių kauniškių gyvenamųjų vietovių – archyve rasti 105 šaltiniai (apie 2700 puslapių) iš 100 punktų (žr. 1 pav.)⁵.

1 pav. Vakarų aukštaičių kauniškių gyvenamosios vietovės, iš kurių surinkta tiriamoji medžiaga

Taigi iš tiriamojo ploto kalbininkų surinktų duomenų tikrai pakanka įvertinti XX a. 6–7 deš. vakarų aukštaičių kauniškių patarmės akcentuaciją ir nustatyti daugiaskiemenių vardažodžių kirčiavimo polinkius. Juolab kad aptariamai šaltiniai palyginti gerai atspindi tiriamos patarmės ypatybes. Juose pateikta medžiaga yra vertinga ir patikima, nes dauguma rankraščių parengti

² *Lietuvių kalbos atlasas 1. Leksika*. Vilnius: Mokslas, 1977; *Lietuvių kalbos atlasas 2. Fonetika*. Vilnius: Mokslas, 1982; *Lietuvių kalbos atlasas 3. Morfologija*. Vilnius: Mokslas, 1991.

³ Tirtinos gyvenamosios vietovės (punktų pavadinimai ir numeriai) nustatyti *Lietuvių kalbos atlaso* rengėjų.

⁴ Atsakymai į klausimus užrašyti transkripcija ir sukirčiuoti. Transkribuoti tekstai yra nedidelės apimties, jų pateikta ne visuose šaltiniuose. Iš kelių punktų užrašyta tik tarminių tekstų.

⁵ Rankraščių nėra tik iš Raudonės (467), Vareikonų (470), Zapyškio (515), Užusalių (518), Bartninkų (622) ir Navininkų (654) punktų.

patyrusių dialektologų – E. Grinaveckienės, K. Morkūno, J. Paulausko, A. Valeckienės, K. Vosylytės, V. Vitkausko ir kt.

Analizei surinkti pavyzdžiai priklauso visuotinės leksikos sluoksniui: jie vartojami visame vakarų aukštaičių kauniškių patarmės plote, pvz.: *bruktuvė / bruktùvė, kiaulienà / kiauliena, mašinà / māsina, rupūžė / rūpūžė* ir kt.⁶ Tiriamosios medžiagos sąvadą sudaro apie 200 daugiaskiemenių daiktavardžių. Dauguma jų rasti bent keliolikoje (dažniausiai daugiau nei pusėje) rankraštinių šaltinių (visame patarmės plote suregistruota apie 1 300 šių žodžių vartosenos atvejų).

Renkant duomenis *Lietuvių kalbos atlasui*, buvo siekta nustatyti tam tikrų vedinių kirčiavimo polinkius visame patarmės plote⁷. Medžiagos gausa leidžia įvertinti konkrečių darybos tipų akcentuaciją ir nustatyti jų kirčiavimo modelius vakarų aukštaičių kauniškių patarmėje.

3. Daugiaskiemenių daiktavardžių kirčiavimo polinkiai

3.1. Rankraštiniuose šaltiniuose daugiausia rasta priesagos *-iena* vedinių, kirčiuojamų pagal pastovaus ir (arba) kilnojamojo kirčiavimo paradigmas. Iš 19 šios priesagos daiktavardžių 12 turi pirmosios ir trečiosios kirčiuočių gretybų, pvz.: *antiena* Vlk (495)⁸, Lkš (513), Agr (532), KNm (546), Žvr (547), Brz (548), Kzl (567), Pjv (603), Ktr (605), Všt (620), Grž (621), Žls (640) / *ántiena* Skr (550), Išl (570), Šns (585), Snv (586), Mrj (606), Nmj (610), Glč (626), Dkš (625), Žls (640) / *antienà* Skr (550), Plt (587), Pšl (588), Ldv (624), Glč (626); *dobiliena* Vlk (495), Šk (512), Lkš (513), Agr (532), KNm (546), Žvr (547), Brz (548), Skr (550), Ldv (624), Klm (604), Mrj (606), Všt (620), Grž (621) / *dobilienà* Skr (550), Išl (570), Šns (585), Snv (586), Plt (587), Jz (591), Nmj (610), Dkš (625), Krn (628), Žls (640), Glč (626) ir kt.⁹

Iš turimos medžiagos matyti, kad nagrinėjamų vedinių kirčiavimas tiesiogiai nesusijęs su jų pamatinių žodžių akcentuacija, pvz.: *avižienà / avižiena* (: *avižà* 3^b), *bulvienà / bulviēna* (: *bùlvė* 1), *vištiena / vištienà* (: *vištà* 2), *žasiēna / žasiēnà* (: *žasiš* 4) ir kt. Pastoviai ir (arba) kilnojamuoju kirčiu kirčiuojami šios priesagos daiktavardžiai, grindžiami tiek baritoninio, tiek oksitoninio kirčiavimo žodžiais, plg. dar *aviēna* (: *avìs* 4), *bulbienà* (: *bùlbė* 1) ir kt.

Priesagos *-iena* vediniai rankraštiniuose šaltiniuose kirčiuojami pagal tris akcentinius modelius: 1) pastovųjį–kilnojamąjį, 2) kilnojamąjį ir 3) pastovųjį. Daiktavardžiai, įvardijantys kultūrinių augalų augtąsias vietas, kirčiuojami pagal pirmuosius du, pvz., *kvietiena / kvietienà* ir *linienà*, vediniai, reiškiantys mėsos pavadinimus, pagal pirmąjį ir trečiąjį, pvz., *arkliēna / arklienà* ir

⁶ Rankraštiniuose šaltiniuose daiktavardžių akcentinė paradigma nenurodyta.

⁷ Tiriamųjų duomenų sukaupta daug iš viso patarmės ploto. Pavyzdžiui, rankraštiniuose šaltiniuose gausu būdvardžių su priesagomis *-ėtas, -a* ir *-inis, -ė*, daiktavardžių su priesagomis *-iena, -tuvė* ir kt. vardažodžių vartosenos pavyzdžių.

⁸ Straipsnyje nurodomas ne tirtos gyvenamosios vietovės (kaimo) sutrumpinimas, o *Lietuvių kalbos atlaso* punkto pavadinimas ir numeris. Tai daroma patogumo dėlei. Kartais būna tirti keli punkto kaimai, tačiau ne visada aišku, iš kurio užrašyti duomenys. Be to, netikslinga įsivesti kelis vieno punkto sutrumpinimus. Juolab kad žemėlapyje yra galimybė duomenis nurodyti tik prie *Lietuvių kalbos atlaso* punkto.

⁹ Straipsnyje pirmasis teikiamas pagrindinis kirčiavimo variantas.

paukštiena, kirčiavimo modelius. Nors abiejų semantinių grupių vedinių vyrauja dvejopas kirtis, jų akcentuacijos polinkiai, kaip matyti iš pateiktų pavyzdžių, yra skirtingi. Tiriamose šnektose daiktavardžių, reiškiančių kultūrinių augalų augtąsias vietas, linkstama apibendrinti kilnojamąjį kirtį (daugeliu atvejų pagrindiniu laikytinas trečiosios kirčiuotės variantas). Žodžių, įvardijančių mėsos pavadinimus, kiek labiau paplitusios pirmosios kirčiuotės formos¹⁰.

Tikėtina, kad abiejų semantinių grupių vediniai patarmėje kurį laiką galėjo būti skiriami ne tik reikšmėmis, bet ir kirčiu (Ragaišienė 2010, 125; 2016, 150; 2018, 148). Juolab kad kai kuriuose punktuose aptariami daiktavardžiai, nepriklausomai nuo jų pamatinių žodžių akcentuacijos, apibendrinę skirtingas akcentines paradigmas, pvz.: *ántiena*, *arklíena*, *jáutiena*, *kiaulíena*, *vištíena*, *žasíena* / *avižienà*, *dobilienà*, *kvietienà*, *rugienà* Dkš (625), *ántiena* / *antíena*, *arklíena*, *jáutiena*, *kárviena*, *kiaulíena*, *paukštíena*, *vištíena*, *žasíena* / *avižienà*, *bulvienà*, *dobilienà*, *kvietienà*, *rugienà* Žls (640), *avíena*, *ántiena*, *arklíena*, *jáutiena*, *kiaulíena*, *veršíena* / *dobilienà*, *kvietienà*, *miežienà*, *rugienà* Suv (586), *antienà*, *arklienà*, *jautienà*, *kiaulienà*, *vištienà*, *žasienà* / *avižiena*, *dobiliena*, *kvietiena*, *rugiena* Ldv (624) ir kt.

Neabejotina, kad straipsnyje nagrinėjamų daiktavardžių skirtingi kirčiavimo polinkiai, ko gero, nulemti ir paties darybos tipo raidos, t. y. akcentiniai modeliai gali būti susiformavę skirtingu metu. Lingvistinėje literatūroje teigiama, kad prieš Sosiūro ir Fortunatovo dėsnį priesagų vediniai paprastai išlaikydavę pamatinio žodžio akcentinę paradigmą (Girdenis 1972, 70; plg. dar Skardžius 1935, 73). Taigi iš seno priesagos *-iena* daiktavardžiai turėjo būti kirčiuojami dvejopai – šaknyje ir galūnėje, t. y. pagal pirmąją ir trečiąją kirčiuotes (plačiau žr. Girdenis 1972, 20). Iš straipsnyje pateiktų pavyzdžių matyti, kad senojo kirčiavimo sluoksniui galima priskirti vos keletą vedinių. Pirminiu, regis, laikytinas tik daiktavardžių *antiena*, *jautiena* ir *karviena* šakninis ir žodžių *arkliena*, *žasiena*, *avižiena*, *dobiliena*, *kvietiena*, *liniena* ir *rugiena* kilnojamasis kirtis (plg. Ragaišienė 2016, 149; 2018, 147). Nagrinėjamų vedinių priesagos kirtis bus atsiradęs vėliau, t. y. po Sosiūro ir Fortunatovo dėsnio susiformavus priesaginio ir priesaginio-galūninio kirčiavimo modeliams (Girdenis 1972, 20). Tikėtina, kad priesagos kirtį pirmiausia apibendrino daiktavardžiai, grindžiami baritoninio kirčiavimo cirkumfleksinės šaknies žodžiais, pvz.: *kiaūlė* → **kiaūliena* → *kiaulíena*. Galūninis šių vedinių kirtis, ko gero, atsiradęs vėliau analogijos būdu, plg. *arklỹs* → *arklienà* ir *kiaūlė* → **kiaūliena* → *kiaulíena* / *kiaulienà*. Ilgainiui vedinius, ko gero, imta kirčiuoti priesagoje ir (arba) galūnėje neatsižvelgiant į pamatinio baritono šaknies priegaidę, pvz.: *ántis* → *ántiena* → *antíena* / *antienà*. Neabejotina, kad priesaginis baritoninio kirčiavimo žodžių kirtis, kad ir netiesiogiai, turėjo veikti iš seno galūninį kirtį paveldėjusius priesagos *-iena* vedinius, plg. *ántis* → *ántiena* → *antíena* / *antienà* ir *arklỹs* → *arklienà* / *arklíena*. Taigi abu akcentiniai modeliai, t. y.

¹⁰ Statistiškai šios semantinės grupės baritoninių ir oksitoninių formų vartojimo skirtumas nėra reikšmingas.

baritonais grindžiamų vedinių priesaginio ir (arba) galūninio, su oksitonais siejamų daiktavardžių priesaginio kirčiavimo, galėjo atsirasti analogijos būdu (plg. Girdenis 1972, 20; Zinkevičius 1987, 173–174; Mikulėnienė 2005, 193–194; Ragaišienė 2010, 124; 2016, 149; 2018, 147).

Iš turimos medžiagos matyti, kad vakarų aukštaičių kauniškių šnektose nagrinėjamų vedinių pastovaus ir kilnojamojo kirčiavimo formos paplitę nevienodai. Pietrytinėje patarmės dalyje (Prienu ir Kaišiadorių gyvenamosiose vietovėse) vyrauja trečiosios kirčiuotės variantai, likusiame plote apibendrintas pastovaus kirčiavimo modelis. Pietinėse ir vakarinėse šnektose (apie Kalvariją, Marijampolę ir Vilkaviškį) kaip gretimines linkstama vartoti kilnojamojo kirčiavimo formas. Tai patvirtina ir žodžio *rugiena* kirčiavimo gretybių paplitimas patarmės plote. Kaip matyti iš *Lietuvių kalbos atlaso* duomenų, pietrytiniame areale šis vedinys kirčiuojamas pagal kilnojamojo kirčiavimo paradigmą, kaip gretiminės šios formos vartojamos pietinėje ir vakarinėje ploto dalyje (LKA 2, 129; žml. Nr. 111).

Polinkis vakarinėje ploto dalyje priesagos *-iena* vedinius kirčiuoti pagal dvi – pastovaus ir kilnojamojo kirčiavimo – paradigmas gali būti nulemtas įvairių priežasčių. Kai kurie variantai gali būti atsiradę naujai analogijos būdu, pvz.: *antienà, jautienà* ir kt. Tokiu atveju galima kalbėti apie priesagos *-iena* daiktavardžių kirčiavimo modelių veikimą sanklodos principu ir netgi galimą jų kaitą. Tikėtina, kad kilnojamojo kirčiavimo paradigma ilgainiui analogijos būdu gali būti apibendrinta visam darybos tipui, jei ne visame patarmės plote, tai didesnėje jo dalyje nei XX a. 6–7 dešimtmetyje.

3.2. Rankraštiniuose šaltiniuose rasta vos 18 darios priesagos *-(t)inė* daiktavardžių. Iš jų tik 4 turi kirčiavimo gretybių, pvz.: *daržinė* Vdž (397), Kln (398), Pl (434), Čk (469), Jtj (493), Vlk (495), Lkč (514), Bjr (528), Agr (532), KNm (546), Žvr (547), Brz (548), Skr (550), Žl (564), Alk (565), Kzl (567), Šns (585), Snv (586), Plt (587), Pšl (588), Jz (591), Mrj (606), Igl (607), Nmj (610), Ldv (624), Dkš (625), Žls (640) / *daržinė* Pdr (533), KNm (546), Prn (589), Dkš (625); *grietinė* Knk (516), Alk (565), Kzl (567), Šns (585), Všt (620), Ldv (624), Dkš (625), Žls (640) / *grietinė* Knk (516), Mzr (569) ir kt.

Dvejojai kirčiuojamų žodžių *grietinė, daržinė, kapinės* ir *vaistinė* gretiminiai variantai vakarų aukštaičių kauniškių šnektose vartojami gana retai – pagal pastovaus kirčiavimo modelį kirčiuojamos formos *daržinė, grietinė, kapinės* ir *vaistinė* paliudytos tik kelių rankraštnių šaltinių. Šių variantų nereikėtų laikyti atsitiktiniais – jie aptinkami ir gretimame pietų aukštaičių plote (plg. Ragaišienė 2012, 119–121).

Tikėtina, kad oksitonu grindžiamo vedinio *daržinė* pastovaus kirčiavimo paradigma atsiradusi vėliau analogijos būdu, plg. *daržinė* (: *daržas* 4) → *daržine* → *daržinė* (plg. Mikulėnienė, 2005, 153). Palyginti vėlyvas turėtų būti ir žodžių *kapinės* ir *vaistinė* priesagos kirtis. Šių daiktavardžių antroji kirčiuotė galėjo susidaryti tik po Sosiūro ir Fortunatovo dėsnio susiformavus priesaginio ir priesaginio-galūninio kirčiavimo modeliams.

Vedinio *vaistinė* dvejopas kirtis, kad ir netiesiogiai, gali būti nulemtas ir pamatinio daiktavardžio *vaistas* kirčiavimo paradigmų įvairavimo, plg. rankraštiniuose šaltiniuose rastas šio baritono daugiskaitos formų kirčiavimo gretybes *vaistaĩ*, *vaĩstai* ir *váistai*.

Daiktavardžių *grietinė* ir *vaistinė* dvejopas kirtis gali būti aiškinamas ir polinkiu keleriopai kirčiuoti naujai į tarmes atėjusius žodžius, plg. dar tiriamuose šaltiniuose kamiene ir priesagoje kirčiuojamą būdvardį *keleivinis*, *-ė* / *keleivinis*, *-ė* (: *keleivis*) Krn (628)¹¹.

Nagrinėjamų vedinių akcentuacijai įtakos gali turėti ir priesagų *-inis*, *-inė* būdvardžių kirčiavimo analogija (Pakerys 1994, 61; Lazauskaitė-Ragaišienė 2008, 94–104; Mikulėnienė, Pakerys, Stundžia 2007, 87). Juolab kad dalis aptariamų daiktavardžių gali būti sudaiktavardėję būdvardžiai. Tikėtina, kad kai kurie daiktavardžiai kirtį galėjo perimti iš atitinkamų būdvardžių, pvz., *cukrinis*, *-ė* Pdr (533) → *cukrinis*, *-ė* „kas mėgsta saldžiai valgyti“ Žvr (547), *drūskinis*, *-ė* Nmj (610), Ldv (624), Žls (640) → *drūskinė* „indas druskai laikyti“ Žvr (547), Nmj (610) ir kt. (Pakerys 1994, 115; Lazauskaitė 1997, 190, 195; Mikulėnienė 2005, 153; Ragaišienė 2018, 152).

Dėl medžiagos stokos nėra galimybių išsamiau aptarti priesagos *-(t)inė* daiktavardžių kirčiavimo polinkį. Remiantis turimais duomenimis tik darytina prielaida, kad vakarų aukštaičių kauniškių šnektose aptariamus vedinius, nepriklausomai nuo jų pamatinių žodžių akcentuacijos, linkstama kirčiuoti pagal pastovaus ir (arba) kilnojamojo kirčiavimo modelius, pvz.: *píeninė* (: *píenas* 1), *šiėninė* (: *šiėnas* 4), *stiklínė* (: *stiklas* 4) / *giltinė* (: *gìlti*, *gìltas*, *-à* 3), *malkinė* (: *málka* 1), *naginė* (: *nāgas* 4) ir kt. Neatmestina galimybė, kad dalis šių daiktavardžių tiriamose šnektose gali turėti kirčiavimo gretybių.

3.3. Vakarų aukštaičių kauniškių šnektose įvairuoja ir priesagos *-ėja* daiktavardžių, reiškiančių veikėjų pavadinimus pagal profesiją arba užsiėmimą, kirčiavimas¹². Rankraštiniuose šaltiniuose iš viso rasta 15 šios priesagos vedinių, kirčiuojamų pagal pastovaus ir (arba) kilnojamojo kirčiavimo paradigmas, pvz.: *grėbėja* Agr (532), Žvr (547), Brz (548), Skr (550), Kzl (567), Išl (570), Šns (585), Snv (586), Pjv (603), Klm (604), Ktr (605), Mrj (606), Igl (607), Všt (620), Grž (621), Ldv (624), Ūdr (627) / *grėbėja* Vlk (495), KNm (546), Skr (550), Snv (586), Plt (587), Pšl (588), Jz (591), Nmj (610), Dkš (625), Glč (626), Žls (640) ir kt. Iš jų beveik pusė turi kirčiavimo gretybių, likusieji kirčiuojami pagal vieną akcentinę paradigmą.

Tiriamose šnektose priesagos *-ėja* vedinių kirčiavimo polinkiai tiesiogiai nesusiję su pamatinių veiksmažodžių akcentuacija. Nagrinėjamų daiktavardžių pastovus ir (arba) kilnojamas kirtis apibendrintas neatsižvelgiant į pamatinio veiksmažodžio šaknies priegaidę, plg. *melžėja* / *melžėja* (: *mélžti*, *-ia*, *-ė*) ir *skalbéja* / *skalbéja* (: *skalbtì*, *-ia*, *-ė*).

¹¹ Pietų aukštaičių šnektose užrašyta keliolika naujai į tarmes atėjusių priesagos *-(t)inė* vedinių, turinčių pirmosios ir antrosios kirčiuočių gretybių (žr. Ragaišienė 2012, 119–120).

¹² Nagrinėjamų daiktavardžių vyriškosios giminės formų rankraštiniuose šaltiniuose nepateikta.

Priesagos *-ėja* vediniai rankraštiniuose šaltiniuose kirčiuojami pagal tris akcentinius modelius: 1) pastovųjį-kilnojamąjį, pvz., *siuvėja / siuvėja*, 2) pastovųjį, pvz., *plovėja*, ir 3) kilnojamąjį, pvz., *šokėja*. Tiriamose šnektose vyrauja pirmieji du kirčiavimo modeliai, tik pora vedinių apibendrinę kilnojamąjį kirtį.

Iš turimos medžiagos matyti, kad XX a. 6–7 a. deš. priesagos *-ėja* daiktavardžių kirčiavimas vakarų aukštaičių kauniškių šnektose buvo nenusistovėjęs. Šią prielaidą remia ir *Lietuvių kalbos atlaso* duomenys. Daiktavardžio *audėja* (kaip ir iš įvairių ploto vietų užrašytų žodžių *grėbėja*, *melžėja*, *siuvėja*) pastovaus ir kilnojamojo kirčiavimo formos patarmės plote paplitusios netolygiai (LKA 2, 128; žml. Nr. 110). Pietiniame ir pietrytiniame ploto pakraštyje priesagos *-ėja* vedinių apibendrintas kilnojamas, vakarinėje ir šiaurinėje dalyje jų kirčiavimas įvairuoja – greta vyraujančių pastovaus kirčiavimo formų kaip gretiminiai vartojami galūninio kirčiavimo atvejai.

3.4. Iš straipsnyje nagrinėjamų priesagų vedinių vakarų aukštaičių kauniškių patarmėje bene labiausiai įvairuoja priesagos *-tuvė* daiktavardžių kirčiavimas. Rankraštiniuose šaltiniuose rasta 15 šios priesagos žodžių, reiškiančių įrankius, priemones, patalpas ir kt. Kirčiavimo gretybių turi tik 5 vediniai, tačiau visi jie, galima sakyti, kirčiuojami pagal skirtingus akcentinius modelius. Tiriamose šnektose priesagos *-tuvė* daiktavardžiai turi trečiosios ir antrosios, pvz., *brauktuvė / brauktuvė*, trečiosios ir pirmosios, pvz., *keltuvė / keltuvė*, pirmosios ir antrosios, pvz., *virtuvė / virtuvė*, trečiosios, antrosios ir pirmosios, pvz., *krautuvė / krautuvė / krautuvė*, kirčiuočių gretybių.

Nors aptariamieji daiktavardžiai kirčiuojami pagal skirtingas paradigmas, rankraštnių šaltinių medžiaga leidžia daryti prielaidą, kad vakarų aukštaičių kauniškių šnektose XX a. 6–7 a. deš. priesagos *-tuvė* vedinius buvo linkstama kirčiuoti kilnojamuoju kirčiu. Tai rodo du dalykai. Pirmia, pagal pastovaus ir kilnojamojo kirčiavimo paradigmas kirčiuojamų žodžių pagrindinis variantas yra trečiosios kirčiuotės, pvz.: *bruktuvė* Vlč (492), Lkš (513), Šnk (531), Skr (550), Alk (565), AžB (568), Klv (572), Šns (585), Prn (589), Jz (591), Ktr (605), Nmj (610), Dkš (625), Glč (626), Klvr (639), Žls (640) / *bruktuvė* Vln (468), Bjr (528), Šnk (531), KNm (546), Žvr (547), Brz (548), Kzl (567), Pjv (603), Mrj (606), Grž (621) ir kt. Daiktavardžių *brauktuvė* ir *keltuvė* gretiminiai variantai *brauktuvė* ir *keltuvė* paliudyti tik poros šnektų. Antra, dauguma daiktavardžių, neturinčių akcentinių gretybių, kirčiuojami pagal trečiąją kirčiuotę, pvz.: *keptuvė*, *kultuvė*, *plaktuvė*, *semtuvė*, *sėtuvė*, plg. dar priesagos *-tuvės* vedinį *dúmtuvės*, *dumtuviaũ*. Šias prielaidas remia ir kalbininkų pastebėjimas, kad įvairius įrankius, įnagius, nesudėtingus prietaisus, indus reiškiantys šios priesagos vediniai, grindžiami dviskiemeniais veiksmazodžiais, dažniausiai priklauso trečiosios kirčiuotės poskyriams (Senkus 1970, 59; Pakerys 1994, 179).

Iš surinktos medžiagos matyti, kad kirčiavimo variantų turinčių ir pagal vieną kirčiuotę kirčiuojamų vedinių darybos pamatu eina tiek tvirtapradės, tiek trumpos ar tvirtagalės šaknies

bendratys, pvz.: *dirbtùvė* (: *dírbtì*), *bruktuvė* / *bruktùvė* (: *brùkti*), *krautuvė* / *krautùvė* / *kráutuvė* (: *kráuti*), *verstùvė* (: *veřsti*) ir kt. Taigi priesagos *-tuvė* daiktavardžių akcentuacijos polinkiai nesietini su pamatinių veiksmažodžių šaknies priegaide.

3.5. Vakarų aukštaičių kauniškių patarmėje įvairiai kirčiuojami ir vyriškajam linksniavimo tipui priklausantys daugiaskiemieniai daiktavardžiai. Konkrečių priesagų vedinių ar dūrinių rankraštiniuose šaltiniuose rasta tik po kelis, kai kurie jų paliudyti tik dalies (kartais – dviejų ar trijų) rankraščių, pvz.: *bernaĩtis* Ldv (624) / *bernáitis* Krsn (641) ir kt. Tik keliuose tarminių ypatybių aprašuose rasti ir priesagos *-inykas* daiktavardžiai *kiaulinykas* ir *viřtinykas*¹³. Daugumoje jų vediniai kirčiuojami šaknyje (išlaikyta pamatinių žodžių kirčio vieta), priesagos kirtis paliudytas tik vieno šaltinio, pvz.: *kiaũlinykas*, *viřtinykas* Agr (532), KNm (546), Žl (564), Plv (566), Plt (587), Pšl (588), Jz (591), Pjv (603), Nmj (610), Žls (640) / *kiaulinỹkas*, *viřtinỹkas* Alk (565); plg. dar *kiaũlininkas*, *viřtininkas* Žvr (547). Taigi turima medžiaga labiau rodo ne tam tikro darybos tipo vedinių, o vyriškojo linksniavimo tipo daiktavardžių kirčiavimo polinkius.

Iš viso vakarų aukštaičių kauniškių patarmės ploto užrašyta tik priesagos *-tuvas* vedinių. Rankraštiniuose šaltiniuose rasta 10 šios priesagos daiktavardžių, padarytų iš nepriesaginių veiksmažodžių bendračių. Priesagos *-tuvas* vedinius tiriamose šnektose XX a. 6–7 a. deš. buvo linkstama kirčiuoti pagal vieną akcentinę paradigmą – antrąją (rečiau – pirmąją) kirčiuotę, pvz.: *bruktùvas* (: *brùkti*), *karštùvai* (: *kařšti*), *pjáutuvas*, *pjáutuvai*, *pjáutuvoj* (: *pjáuti*), *vytùvai* (: *výti*) ir kt. Tik 3 vediniai turi kirčiavimo variantų, t. y. jie kirčiuojami pagal pirmąją ir trečiąją, pvz., *šáutuvais* / *šautuvaĩs*, bei antrąją ir trečiąją, pvz., *muštùvai* / *muštuvaĩ*, kirčiuotes. Dvejopai kirčiuojamų vedinių pagrindiniai variantai paplitę visame patarmės plote, o gretiminės formos paliudytos tik pavienių šnektų, pvz.: *mintuvaĩ* Pl (434), Vln (468), Jtj (493), Lkš (513), Bjr (528), Agr (532), KNm (546), Brz (548), Žl (564), Alk (565), Plv (566), Kzl (567), Iřl (570), Klv (572), Šns (585), Plt (587), Jz (591), Pjv (603), Klm (604), Ktr (605), Nmj (610), Grž (621), Dkš (625), Glč (626), Žls (640), *mintuvaĩs* Vlč (492), Arm (534), Žvr (547) / *mintùvai* Žvr (547), Mrj (606). Taigi nagrinėjamiems daiktavardžiams būdingas palyginti mažas polinkis į akcentinį variantiškumą.

Vakarų aukštaičių kauniškių šnektose pagal vieną akcentinę paradigmą linkstama kirčiuoti ir priesagos *-ynas* vedinius, žyminčius augalų ar šiaip gamtos daiktų (rečiau – gyvų būtybių) telkinius. Rankraštiniuose šaltiniuose rasta 10 šios priesagos daiktavardžių, iš jų tik žodis *karklynas* turi kirčiavimo gretybių, pvz.: *karklýnai* Lnč (401), Čk (469), Zp (515), Skr (550), *karklýnais* Pl (434) / *karklynaĩ* Grd (465), Klvr (639), Krsn (641).

¹³ Tiriamose šnektose, regis, labiau linkęs įvairuoti priesagos *-inykas*, *-ė* daiktavardžių kirčiavimas, pvz.: *bitinykas*, *darbinỹkas*, *dařžinykas*, *gĩrinykas*, *sõdinykas*, *řeiminỹkas* Agr (532), *bitinykas*, *darbinỹkas*, *dařžinykas*, *gĩrinykas*, *mėřinykas*, *řeiminỹkas*, *vargõnykas* Nmj (610), *valđinykas* Plt (587). Tačiau dėl medžiagos stokos (duomenys užrašyti tik iš trijų punktų) nėra galimybių plačiau aptarti šių vedinių akcentuacijos polinkių.

Iš turimų pavyzdžių matyti, kad tiriamose šnektose priesagos *-ynas* daiktavardžių kirčiavimo polinkiai tiesiogiai nesusiję su pamatinių žodžių akcentuacija, pvz.: *alksnynai* (: *alksnis* 2), *erškėtinai* (: *erškėtis* 2), *purvynai* (: *purvas* 4), *žolynai* (: *žolė* 4) ir kt. Tik vedinio *karklynas* dvejopas kirtis, kad ir netiesiogiai, gali būti nulemtas pamatinio žodžio *karklas* kirčiavimo pagal antrąją ir ketvirtąją kirčiuotes.

Daiktavardžių, grindžiamų senaisiais oksitonais, kilnojamoji paradigma gali būti paveldėta iš seno, pvz.: *ážuolas* (3^a) → *qžuolynai* Grp (612), *mėšlas* (3) → *mėšlynū* Užg (592). Tokiu atveju baritoninis šių žodžių kirtis atsiradęs jau po Sosiūro ir Fortunatovo dėsnių. Priesaginis kirtis, ko gero, apibendrintas vėliau analogijos būdu pagal priesagoje kirčiuojamus vedinius, darybiškai sietinus su baritoninio kirčiavimo žodžiais, plg. *brūknė* (2) → *bruknynai* ir *rūda* (4) → *rūdynai* / *rūdynai*.

Nagrinėjamų vedinių kirčiavimui nemažą įtaką galėjo daryti jų semantika – istoriškai priesagos *-ynas* daiktavardžiai yra sukonkretėję kuopiniai pavadinimai (Skardžius 1943, 192, 266–267; Otrębski 1965, 199; Ambrasas 2000, 54). Aukštaičių patarmių medžiaga rodo, kad šių žodžių semantikoje ir dabar ta kuopinė reikšmė juntama (Lazauskaitė-Ragaišienė 2001, 247; Ragaišienė 2010, 128; 2018, 154–155). Taigi oksitoninis aptariamų daiktavardžių kirtis pirmiausia sietinas su kuopinės daugiskaitos išlaikymu (Stundžia 1995, 62; Lazauskaitė-Ragaišienė 2001, 247; Ragaišienė 2016, 165). Šią prielaidą iš dalies remia ir daiktavardžio *kaimynas*, dabar jau gerokai nutolusio nuo pamatinio žodžio *kaimas*, vyraujantis galūninis daugiskaitos formų kirtis ir šioms formoms būdinga kuopinė reikšmė, pvz.: *gyveno du kaimynai* / *atėjo kaimynai* (Bacevičiūtė, Sakalauskiene 2008, 27; Sakalauskiene 2013, 28).

Priesagos *-ynas*, kaip ir *-tuvas*, vedinių kirčiavimas pagal pastovaus ir (arba) kilnojamojo kirčiavimo paradigmas gali būti nulemtas ir dviejų daugiskaitų – paprastosios ir kuopinės – akcentinės ir semantinės opozicijos nykimo (Ragaišienė 2015, 202; 2016, 137–138), plg. *karklynai* / *karklynai* ir *muštuvai* / *muštuvai*. Išnykus semantiniams dviejų daugiskaitų skirtumui ilgainiui tapo nereikalinga ir akcentinė jų priešprieša. Manoma, kad ši opozicija buvo apibendrinta vieno arba kito priešpriešos nario naudai (Stundžia 1981, 192). Nors duomenų užrašyta ne iš viso patarmės ploto, rankraštiniuose šaltiniuose rasta palyginti nedaug priesagos *-ynas* vedinių, matyti, kad vakarų aukštaičių kauniškių šnektose šiuos vedinius labiau linkstama kirčiuoti pagal pastovaus kirčiavimo modelį¹⁴.

¹⁴ Neatmestina galimybė, kad išnykus semantinei priešpriešai vakarų aukštaičių kauniškių patarmėje dviejų akcentinių paradigimų modelis galėjo būti apibendrintas ne visam darybos tipui. Net pietų aukštaičių šnektose, priklausančiose didžiausio akcentinio variantiškumo centrui, priesagos *-ynas* vediniai dažniausiai kirčiuojami pagal vieną kurią akcentinę paradigmą (Ragaišienė 2010, 245–246; plg. dar Leskauskaitė 2006, 52). Analogiška vartosena būdinga ir kupiškėnų patarmei (Ragaišienė 2018, 156).

Prielaidą, kad nagrinėjamų priesagų vedinių dvejetainis – kamieninis ir galūninis – kirtis gali būti siejamas su dviejų daugiskaitų modeliu remia tam tikrų mikrosistemų akcentuacijos polinkiai. Lingvistinėje literatūroje atkreiptas dėmesys, kad vakarų aukštaičių kauniškių patarmėje paprastosios ir kuopinės daugiskaitų priešprieša iki šiol išlaikę vietovardžiai ir asmenvardžiai, plg. priesagoje kirčiuojamą formą *Šinkūnai*, įvardijančią atskirus šeimos (giminės) narius, ir galūninio kirčiavimo atvejį *Šinkūnai*, reiškiančią giminės vardą, t. y. turinčias kuopinę reikšmę (Senkus, 1960, 160; Stundžia 1981, 185–198).

Vakarų aukštaičių kauniškių, kaip ir gretimose pietų aukštaičių, šnektose gana dažnai kuopinę reikšmę turi daiktavardžių, įvardijančių asmenis pagal tautybę, daugiskaitos formas. Vakarų aukštaičių kauniškių patarmės tyrėjai daiktavardžių *latvys*, *lietuovys* ir *vokietys* oksitoninį kirtį linkę laikyti kuopinės daugiskaitos atvejais (Bacevičiūtė 2006, 33; Bacevičiūtė, Sakalauskienė 2008, 27; Sakalauskienė 2013, 28)¹⁵.

Rankraštiniuose šaltiniuose gausu daiktavardžių *lietuovis* ir *vokietis* vartosenos atvejų. Neretai daugiskaitos galūninio kirčiavimo formos su *-ai* reiškia valdžią, santvarką, pvz.: *užėj vokiečiai* Žzm (555), *už vokiečių buvo sunku* Knk (516), Krsn (641), *vokiečių tvarka* Snt (529); *Lietuva buvo vokiečiai* užimta Krn (628); plg. dar *atėjo rusai pas mus: gyvenom už rusų* Kln (398) ir kt. (plg. Lazauskaitė-Ragaišienė 2009, 167–168). Pastebėta, kad tiriamose šnektose esama semantinio šių žodžių vienaskaitos ir daugiskaitos formų skirtumo. Formos *lietuoviai*, *vokiečiai* kartais įvardija atskirus narius, o galūninio kirčiavimo variantai *lietuoviai* ir *vokiečiai* reiškia lietuvių ir vokiečių tautas, pvz.: *atvažiavo su jais ir du lietuoviai* Snv (586), *vokiečiai pašnekėjo su tėvu* Šnk (531) / *čia gyvena tik lietuoviai* Dkš (625), *vokiečiai labai tvarkingi buvo, tai ne lietuoviai* Krsn (641); plg. dar *gudai – už Nemuno kurie gyvena* Ūdr (627) ir kt. (plg. Urbanavičienė 2005, 108). Tačiau tokie atvejai nėra dažni – kamiene ir galūnėje kirčiuojamos formos gali įvardyti tiek tautas, tiek atskirus jos narius.

Iš turimų duomenų matyti, kad apie kuopinę daugiskaitą net ir tam tikrose mikrosistemose galima kalbėti kaip apie jau baigiantį išnykti reiškinį. Vakarų aukštaičių kauniškių plote, kaip ir kitose aukštaičių patarmėse, paprastosios ir kuopinės daugiskaitos reikšmės dažniausiai neskiriamos (plačiau žr. Stundžia 1981, 191–193; Urbanavičienė 2010, 181–183; Ragaišienė 2016, 177; 2018, 158). Taigi kuopine reikšme vartojamos galūnėje kirčiuojamos daugiskaitos formos laikytinos senojo kirčiavimo modelio akcentiniais ir semantiniais reliktais.

Su rekonstruojamu dviejų daugiskaitų modeliu sietinas ir daugiaskiemenių daiktavardžių, reiškiančių veikėjų pavadinimus, kirčiavimo įvairavimas, pvz.: *artėjai* / *artojai* Pjv (603) ir kt. Priesagos *-tojas* vedinio *mokytojas*, apibendrinusio pamatinių veiksmažodžių kirčio vietą, plg. *mókytojas* (: *mókyti*) / *mokýtojas* (: *mokýti*), greta daugiskaitos kamieninio kirčiavimo formų

¹⁵ Šiuose šaltiniuose su kuopine daugiskaita siejamas ir daiktavardžio *lenkas* kilnojamasis kirtis.

užrašyta ir galūninio kirčiavimo atvejų, pvz.: *mókytojas, mókytojai* Rmš (536), Skr (550) / *mokýtojas, mokýtojai* Plt (587), Pšl (588) / *mókytojas, mokytojaĩ* Jdč (437) / *mokýtojas, mokytojaĩ* Jz (591).

Rankraštiniuose šaltiniuose rastos pavienės priesagos *-ėjas* vedinių daugiskaitos formos rodo, kad tiriamose šnektose šie žodžiai taip pat kirčiuoti pagal pastovaus ir kilnojamojo kirčiavimo paradigmas, pvz., *pjovėjai / pjovėjaĩ* Pl (434), *šokėjai* Vdž (397) / *šokėjaĩ* Krsn (641) ir kt. Dėl medžiagos stokos nėra galimybių plačiau aptarti šių daiktavardžių kirčiavimo polinkių. Remiantis turimais duomenimis tik darytina prielaida, kad XX a. 6–7 a. deš. priesagos *-ėjas* vedinius buvo linkstama kirčiuoti pagal kilnojamojo kirčiavimo paradigmą, pvz.: *kirtėjaĩ* Vrt (432), *pasekėjaĩ* Vlb (623), *siuvėjaĩ* Krsn (641), *veikėjaĩ* Agr (532) ir kt.¹⁶

Tarminių ypatybių aprašuose dvejopai kirčiuojamos ir priebalsinio kamieno daiktavardžių *akmuō* (/ *akmuvā*), *piemuō* (/ *piemuvā*) ir *vanduō* (/ *vanduvā*)¹⁷ daugiskaitos vardininko formos, pvz.: *ākmenys* Dkš (625) / *akmenaĩ* Prv (535), Drs (571), Nmj (610), Dkš (625), Glč (626), *piemenys* Dkš (625) / *piemenaiĩ* Dkš (625), Krn (628), *vāndenys* Krsn (641) / *vandenaiĩ* Nmj (610), Grp (612), Dkš (625), Ūdr (627) ir kt. Gretiminių galūninio kirčiavimo formų *akmenaĩ, piemenaiĩ* ir *vandenaiĩ*, plg. dar *sėmenaĩ, tešmenaĩ* Nmj (610), atsiradimas tiesiogiai susijęs su produktyviojo *a* kamieno poveikiu, t. y. linksniavimo paprastėjimu (Zinkevičius 1980, 251). Šio reiškinio viena iš priežasčių – kuopinė daugiskaita, kuriai būdinga kirčiavimo ir linksniavimo paradigms neutralizacija (plg. Girdešis 1981, 98; Jakaitienė 1988, 77–79; Ragaišienė 2010, 45, 119). Kuopinė daugiskaita ir produktyviojo *a* kamieno kirčiavimo analogija sudarė palankias sąlygas įsigalėti ir kitų linksnių naujosioms formoms – *akmenaĩ, akmenũ, akmenaĩs* Pkr (573) → *ākmenas* Plm (519)¹⁸ ir kt.

Polinkį į akcentinį variantiškumą rodo ir kamiene kirčiuojamos antrosios kirčiuotės daiktavardžių daugiskaitos galininko formos, pvz.: *andarōkus* Pdr (533), *burokėlius, burōkus* Knk (516), *burōkus* Plm (519), *šėiminỹkus* Nmj (610), *vaiduōklius* Žnd (433), plg. dar vienaskaitos įnagininko formą *aguŗku* Knk (516). Kamiene kirčiuojamų formų atsiradimas pirmiausia sietinas su morfonologiniu akcentinės paradigmos išlyginimu, t. y. dviejų kirčiavimo tipų – koloninio ir galūninio – formavimusi (plg. Mikulėnienė 1996–1997, 60–61)¹⁹. Rankraštinių šaltinių medžiaga rodo, kad XX

¹⁶ Su kuopine daugiskaita, ko gero, sietinos ir rankraščiuose rastos formos *agurkaĩ* Kbr (582), *karinykaĩ* Krsn (641).

¹⁷ Gretiminės formos *akmuvā, piemuvā* ir *vanduvā* vakarų aukštaičių kauniškių plote užrašomos retai (žr. LKA 3, 35; žml. Nr. 28).

¹⁸ Palomenės punktas vienių tarmėtyrininkų laikomas vakarų aukštaičių kauniškių, kitų – vakarų dzūkų ploto dalimi. Pavyzdžiui, Antanas Salys (1935, 87) Palomenės nebuvo priskyres vakarų dzūkams. Asta Leskauskaitė (2018, 38–39), remdamasi vėlesniais dialektologų darbais ir pačios atliktais tyrimais, šį punktą priskiria pietų aukštaičiams, tiksliau, priedzūkiui. Straipsnio autorė, remdamasi šio punkto tarminių ypatybių aprašu ir *Lietuvių kalbos tarmių chrestomatija*, Palomenės punktą laiko vakarų aukštaičių kauniškių ploto dalimi.

¹⁹ Tik Palomenės punkte (519), esančio vakarų aukštaičių kauniškių patarmės pakraštyje, užrašyta kamieninio kirčiavimo forma *burōkus* gali būti atsiradusi ir dėl šiauliškiams būdingo kirčio atitraukimo nuo trumpos galūnės į ilgą priešpaskutinį skiemenį. Juolab kad tarminių ypatybių apraše nurodyta, kad šioje šnektose kirtis kartais atitraukiamas į priešpaskutinį skiemenį, kurio pagrindą sudaro ilgasis balsis arba monoftongai *ie, uo*, pvz.: *juōkus, mėsa, rūta, skiėdra, tvōra* ir kt. (Grenda 1956, 4).

a. 6–7 a. deš. ši reiškinį buvus neintensyvų – daugiskaitos galininko formų galūninis kirtis gana gerai išlaikytas visame patarmės plote, pvz.: *agurkùs* Kbr (582), *bernaičiùs* Ldv (624)²⁰, *buožgalviùs* Skr (550), *darbinykùs* Grp (612), *kryžiuočiùs* Vln (468), *piemenėliùs* Užg (592) ir kt.

Atkreiptinas dėmesys į dūrinio *buožgalvis* kirčiavimo polinkius vakarų aukštaičių kauniškių šnektose. Iš turimos medžiagos matyti, kad šį žodį linkstama kirčiuoti antrajame dėmenyje, pvz.: *buožgalvĩs* Žvr (547), Skr (550), Šns (585), Nmj (610) / *buožgálvis* Agr (532), Plv (566), Pjv (603) / *búožgalvis* Skr (550). Lingvistinėje literatūroje atkreiptas dėmesys, kad tiriamose šnektose cirkumfleksinė metatonija dariniuose, kurių antruoju dėmeniu eina trečiosios kirčiuotės vardažodžiai, neretai yra daugiau ar mažiau variantiška (plačiau žr. Stundžia 2018, 118–119). Tikėtina, kad po Sosiūro ir Fortunatovo dėsnio priesaginis-galūninis šio dūrinio kirtis buvo pakeistas šakniniu kirčiu – *buožgalvis*. Variantas *buožgalvis* gali būti atsiradęs kiek vėliau analogijos būdu ir rodyti cirkumfleksizacijos proceso pabaigą (plg. Stundžia 2018, 130).

Dėl medžiagos stokos nėra galimybių plačiau aptarti vyriškojo linksniavimo tipo daiktavardžių akcentuacijos polinkių. Aišku tik viena, kad priesagų vedinius vakarų aukštaičių kauniškių šnektose linkstama kirčiuoti pagal tris modelius: 1) pastovųjį, 2) kilnojamąjį ir 3) pastovųjį-kilnojamąjį.

4. Kirčiavimo variantų paplitimas vakarų aukštaičių kauniškių patarmės plote

Vakarų aukštaičių kauniškių patarmėje daugiaskiemieniai daiktavardžiai toje pačioje šnektose kirčiavimo gretybių turi palyginti nedažnai – daugumoje šnektų rasta tik po vieną ar du atvejus (žr. lentelę). Tai rodo, kad nagrinėjami žodžiai šnektose kirčiuojami ne pramaišiu, o pagal vieną kurią akcentinę paradigmą. Šią prielaidą remia ir rišliuose tekstuose randamų žodžių formų, liudijančių vieną ar kitą akcentinę paradigmą, vartoseną. Kartais iš toje pačioje šnektose vartojamų kelių formų matyti, kuris variantas laikytinas pagrindiniu, o kuris – gretiminiu, pvz.: *vokiečiaiĩ*, *vokiečiųũ*, *vokiečiaiĩs* / *vókiečiams* ir kt. Tačiau dėl nedidelės rankraštinių šaltinių apimties dažniausiai nėra galimybių nustatyti, kuris iš vartojamų žodžio akcentinių variantų šnektose yra vyraujantis²¹. Juolab kad neretai atsakant į anketų klausimus nurodomos tik vienaskaitos ir (arba) daugiskaitos vardininko formos, pvz.: *pažastėĩ* / *pāžastė*, *rugiena* / *rugienà*, *rūpūžėĩ* / *rupūžėĩ* ir kt. (žr. lentelėje pateiktus duomenis).

²⁰ Vakarų aukštaičiai kauniškiai priesagų *-aitė* ir *-aitis* daiktavardžius kirčiuoja pagal antrąją kirčiuotę (plačiau žr. LKTCh, 41; Bacevičiūtė, Sakalauskiėnė 2008, 26).

²¹ Ne visada aišku, kuris iš variantų yra pagrindinis net dažnai toje pačioje šnektose randamų daiktavardžių *lietuvis* / *lietuvis*, *vókiētis* / *vokietys*.

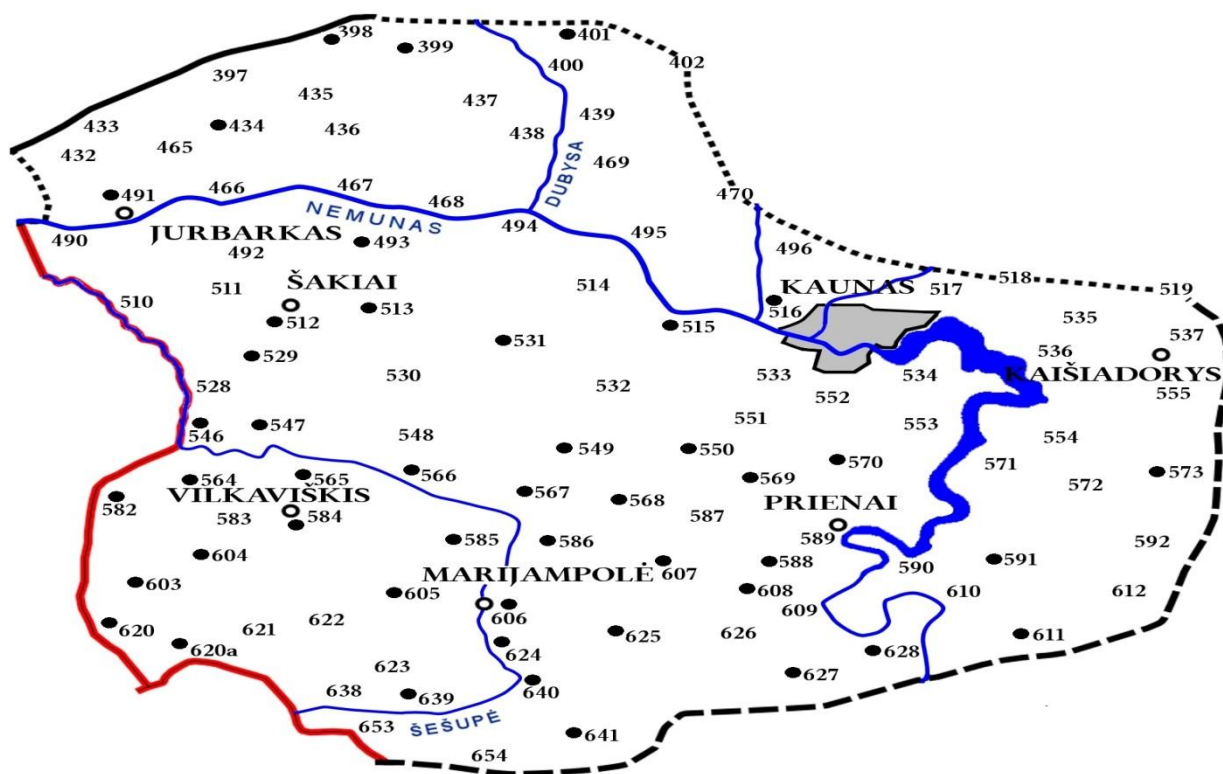
Lentelė. Toje pačioje šnektoje rasti daugiaskiemenių daiktavardžių formų kirčiavimo variantai

Vakarų aukštaičių kauniškių šnekta (punkto numeris)	Daiktavardis
Kln (398)	<i>vokietys / vokiečiai</i>
Grk (399)	<i>vokietys, vokiečių / vokiečiams</i>
Lnč (401)	<i>audėja / audėja</i>
Pl (434)	<i>pjovėjai / pjovėjai</i>
Jrb (491)	<i>audėja / audėja</i>
Jtj (493)	<i>lietuvis / lietuvis, vokiečiai / vokietys</i>
Šk (512)	<i>audėja / audėja</i>
Lkš (513)	<i>audėja / audėja, vokietys / vokiečiai</i>
Zp (515)	<i>audėja / audėja</i>
Knk (516)	<i>grietinė / grietinė</i>
Snt (529)	<i>audėja / audėja, vokiečiai, vokiečių, vokiečiais / vokiečiams</i>
Šnk (531)	<i>bruktuvė / bruktuve, vokietys, vokiečių / vokiečiai</i>
KNm (546)	<i>daržinė / daržinė</i>
Žvr (547)	<i>rūpūžė / rūpūžė, mintuva / mintuva, vokiečiai / vokietys</i>
KzR (549)	<i>audėja / audėja</i>
Skr (550)	<i>ántiena / antienà, audėja / audėja, avižiena / avižienà, buožgalvis / búožgalvis, dobiliena / dobilienà, kvietiena / kvietienà, lietuvis / lietuvis, rugiena / rugienà</i>
Žl (564)	<i>audėja / audėja, rugiena / rugienà</i>
Alk (565)	<i>audėja / audėja</i>
Plv (566)	<i>rugiena / rugienà</i>
Kzl (567)	<i>vokietys / vokiečiai</i>
AžB (568)	<i>rugiena / rugienà</i>
Mzr (569)	<i>rugiena / rugienà</i>
Išl (570)	<i>vištiena / vištienà</i>
Pkr (573)	<i>vokietys / vokiečiais</i>
Kbr (582)	<i>aguškai / agurkai, rugiena / rugienà</i>
Vlkv (584)	<i>audėja / audėja, rugiena / rugienà</i>
Šns (585)	<i>garlavis / garlavis, kauliena / kaulienà, rugiena / rugienà</i>
Snv (586)	<i>grėbėja / grėbėja, rugiena / rugienà, rūpūžė / rūpūžė, siuvėja / siuvėja, skalbėja / skalbėja, vokiečiai / vokietys</i>
Pšl (588)	<i>vokiečiai / vokietys</i>
Jz (591)	<i>audėja / audėja</i>
Pjv (603)	<i>artėjai / artojai, mokytojas / mokytojas, rugiena / rugienà</i>
Klm (604)	<i>vokiečiai / vokietys</i>
Ktr (605)	<i>kauliena / kaulienà, vištiena / vištienà, žsiena / žsienà</i>
Mrj (606)	<i>audėja / audėja, rugiena / rugienà</i>
Igl (607)	<i>audėja / audėja, gailėstis / gailėstis, rūpestis / rūpestis, lietuvis / lietuvis, vokietys / vokiečiai</i>
NjŪ (608)	<i>audėja / audėja</i>
Btr (611)	<i>rudeniės / rudenio</i>
Všt (620)	<i>audėja / audėja</i>
Vgr (620a)	<i>audėja / audėja, rugiena / rugienà</i>
Ldv (624)	<i>rugiena / rugienà</i>
Dkš (625)	<i>akmenys / akmenai, daržinė / daržinė, piemenys / piemenai</i>
Glč (626)	<i>ántiena / antienà</i>
Ūdr (627)	<i>vokiečiai / vokiečiai</i>
Krn (628)	<i>mšina / mašina, vokiečiai / vokiečiais</i>
Klvr (639)	<i>kráutuvė / krautuvė</i>
Žls (640)	<i>ántiena / antienà, mokytojas / mokytojas, lietuvis / lietuvis, pažastė / pažastė, vokietys / vokiečiai</i>
Krsn (641)	<i>mšina / mašina, mokytojas / mokytojas, vokiečiai / vokietys</i>

Iš lentelėje pateiktų duomenų matyti, kad toje pačioje šnektoje į kirčiavimo įvairumą labiau linkę minkštojo kamiengalio daiktavardžiai, pvz.: *audėja / audėja, mokytojas, mokytojai / mokytojai* /

mokýtojas, mokýtojai / mokýtojai, piovéiai / piovéiai ir kt. Vakarų aukštaičių kauniškių šnektų medžiaga remia prielaidas, kad ne tik daiktavardžių kamienų svyravimas, bet ir akcentinių paradigmų įvairavimas sietinas su minkštuoju kamiengaliu, pvz.: *artójas / artójus* → *artójai / artojaĩ* (žr. LKA 3, 27–28, žml. Nr. 11; Ragaišienė 2010, 131).

Daugiaskiemieniai daiktavardžiai kirčiavimo gretybių toje pačioje šnekte turi visame patarmės plote (žr. 2 pav.).

2 pav. Toje pačioje šnekte rastų daugiaskiemenių daiktavardžių formų kirčiavimo variantų paplitimas

Daugiausia kirčiavimo gretybių toje pačioje šnekte užrašyta palyginti nedideliame patarmės plote – vakarinėje ir pietinėje jo dalyje (Šakių, Vilkaviškio, Marijampolės ir Prienų rajonams priklausančiose gyvenamosiose vietovėse). Pastebėtina, kad dalis šio vakarų aukštaičių kauniškių šnektų arealo, t. y. vakarinės Marijampolės ir Vilkaviškio rajonų šnektos, yra greta pietvakarinių pietų aukštaičių patarmės šnektų, laikomų akcentinio variantiškumo centru (Ragaišienė 2010, 139)²². Taigi darytina prielaida, kad esama didesnio vientiso ploto, kuriame variantiškumas, kaip reiškinys, palyginti su gretimomis šnektomis yra intensyviausias.

Iš turimų duomenų matyti, kad daugiaskiemenių daiktavardžių baritoninio ir oksitoninio kirčiavimo formos vartojamos visame patarmės plote. Dėl medžiagos stokos nėra galimybių

²² Žr. įkliją tarp 140 ir 141 psl.

patikimai nustatyti jų paplitimo skirtinguose arealuose. Atliktas tyrimas rodo tik dalies daugiaskiemenių daiktvardžių kirčiavimo polinkius patarmėje. Kaip matyti iš turimų duomenų, skirtingų darybos tipų baritoninių ir oksitoninių formų paplitimas patarmės plote neretai skiriasi. Pavyzdžiui, priesagos *-ėja* vedinių kilnojamas kirtis apibendrintas tik pietiniame ir pietrytiniame ploto pakraštyje, likusioje dalyje vyrauja pastovaus kirčiavimo formos. Priesagos *-tuvas* daiktavardžiai patarmėje kirčiuojami pagal antrąją kirčiuotę, gretiminės formos dažniau užrašomos pietvakarinėse šnektose. O priesagos *-tuvė* daiktavardžiai įvairiai kirčiuojami visame patarmės plote. Šių vedinių kirčiavimas, regis, įvairuoja tik nedidelėje vakarinėje ir šiaurvakarinėje kauniškių patarmės ploto dalyje (Vilkaviškio ir Šakių gyvenamosiose vietovėse).

Atliktas tyrimas leidžia daryti tam tikras prielaidas ir apie kirčiavimo modelių sąveiką. Kaip minėta, priesagos *-iena* vediniai patarmės plote kirčiuojami nevienodai – visame plote apibendrintas pastovaus kirčiavimo modelis, tik pietrytinėje patarmės dalyje vyrauja trečiosios kirčiuotės variantai, pietinėse ir vakarinėse šnektose pasitaiko dvejojo kirčiavimo atvejų. Kilnojamojo kirčiavimo paradigmos apibendrinimas ploto pakraštyje, ko gero, rodo kilnojamojo kirčiavimo modelio slinktį iš pietų aukštaičių patarmės šnektų (čia nagrinėjamų vedinių vyrauja oksitoninis kirtis) šiaurės link.

5. Išvados

Atlikus vakarų aukštaičių kauniškių patarmės XX a. 6–7 deš. rankraštiniuose šaltiniuose rastų daugiaskiemenių daiktavardžių kirčiavimo analizę darytinės šios išvados:

1. Vakarų aukštaičių kauniškių patarmėje daugiaskiemenių daiktavardžius linkstama kirčiuoti pagal tris akcentinius modelius: 1) pastovųjį, 2) kilnojamąjį ir 3) pastovųjį-kilnojamąjį. Priesagų *-ėjas* ir *-(t)uvė* vedinių vyraujančia laikytina kilnojamojo kirčiavimo paradigma, priesagų *-ynas* ir *-tuvas* – pastovaus kirčiavimo modelis. Priesagų *-iena*, *-ėjas* ir *-(t)inė* vedinių kirčiavimas nenusistovėjęs – kirčiuojama pagal pastovaus ir kilnojamojo kirčiavimo paradigmas.

2. Daugiaskiemenių priesaginių daiktavardžių kirčiavimo įvairavimas nulemtas ne vienos kurios priežasties, o viso jų komplekso: 1) semantikos; 2) pamatinių žodžių akcentuacijos įvairavimo; 4) to paties darybos tipo vedinių akcentuacijos analogijos; 4) dviejų daugiskaitų – paprastosios ir kuopinės – akcentinio ir semantinio modelio nykimo; 5) minkštojo kamiengalio.

3. Oksitonezės ir baritonezės reiškiniai tiriamoje patarmėje galėjo veikti sanklodos principu. Priesagų *-iena* ir *-ėja* akcentuacija gali rodyti akcentinių modelių aukštaičių patarmėse kaitą – kilnojamojo kirčiavimo modelio slinktį iš pietų aukštaičių patarmės šiaurės link.

4. Tiriamoji medžiaga rodo nevienodą arealinį daugiaskiemenių daiktavardžių kirčiavimo variantų paplitimą patarmės plote – daugiausia toje pačioje šnektoje dvejopai kirčiuojamų žodžių ir (arba) jų formų rasta vakarinėje ir pietinėje dalyje.

Literatūra

- Ambrazas Saulius 2000, *Daiktavardžių darybos raida 2*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.
- Bacevičiūtė Rima (sud.) 2006, *Šakių šnektos tekstai*, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.
- Bacevičiūtė Rima, Sakalauskienė Vilija (sud.) 2008, *Griškabūdžio apylinkių tekstai*, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.
- Girdenis Aleksas 1972, Lietuvių kalbos vardažodžio priesagų kirčio susiformavimas, *Baltistica* 1 priedas, 66–72.
- Girdenis Aleksas 1981, *Fonologija*, Vilnius: Mokslas.
- Grenda Česlovas 1956, *Palomenės punkto aprašas*. Rankraštinis šaltinis, Vilnius: Lietuvių kalbos instituto Geolingvistikos centro Tarmių archyvas.
- Jakaitienė Evalda 1988, *Leksinė semantika*, Vilnius: Mokslas.
- Lazauskaitė Vilija 1997, Vardažodinių priesagos *-inis, -inė* daiktavardžių kirčiavimas, *Lietuvių kalbotyros klausimai XXXVIII*, 190–206.
- Lazauskaitė-Ragaišienė Vilija 2001, Dėl priesagos *-ynas* vedinių kirčiavimo pietų aukštaičių ir rytų aukštaičių vilniškių šnektose, *Baltistica XXXVI* (2), 245–251.
- Lazauskaitė-Ragaišienė Vilija 2008, Priesagos *-inis, -ė* būdvardžiai pietinių pietų aukštaičių šnektose, *Žmogus ir žodis* 10 (1), 94–104.
- Lazauskaitė-Ragaišienė Vilija 2009, Dviskiemenių *o* ir *ijo* kamienų daiktavardžių kirčiavimo variantų paplitimas pietų aukštaičių ir rytų aukštaičių vilniškių šnektose, *Garsas ir jo tyrimo aspektai: metodologija ir praktika*, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 161–181.
- Leskauskaitė Asta 2006, *Kučių krašto šnektos tekstai*, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.
- Leskauskaitė Asta 2018, Šiaurinių pietų aukštaičių lingvistinis kraštovaizdis XX a. 6–7 dešimtmetyje, *Kalbos istorijos ir dialektologijos problemos* 5, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.
- LKA – Morkūnas Kazys (red.) 1982–1991, *Lietuvių kalbos atlasas*, 2–3. Vilnius: Mokslas.
- LKAP – *Lietuvių kalbos atlaso medžiagos rinkimo programa*, 2 leid., Vilnius: Valstybinė politinės ir mokslinės literatūros leidykla, 1956.
- LKTCh – Bacevičiūtė Rima, Ivanauskienė Audra, Leskauskaitė Asta, Trumpa Edmundas (sud.) 2004, *Lietuvių kalbos tarmių chrestomatija*, Vilnius: Lietuvių kalbos instituto leidykla.

- Mikulėnienė Danguolė 1996–1997, Einwicklung der slawischen Sprachen auf die Lautstruktur der peripheren litauischen Mundarten, *Linguistica Baltica* 5–6, 57–67.
- Mikulėnienė Danguolė 2005, *Cirkumfleksinė metatonija lietuvių kalbos vardažodiniuose daiktavardžiuose ir jos kilmė*, Vilnius: Lietuvių kalbos instituto leidykla.
- Mikulėnienė Danguolė, Pakerys Antanas, Stundžia Bonifacas 2007, *Bendrinės lietuvių kalbos žinynas*, Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla.
- Otrębski Jan 1965, *Gramatyka języka litewskiego* 2, Warszawa: Państwowe wydawnictwo naukowe.
- Pakerys Antanas 1994, *Akcentologija* 1, Kaunas: Šviesa.
- Ragaišienė Vilija 2010, *Linksniuojamųjų žodžių kirčiavimo variantai pietų aukštaičių ir rytų aukštaičių vilniškių tarmėse*. Daktaro disertacija, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.
- Ragaišienė Vilija 2012, Priesagų *-(t)inis, -(t)inė* daiktavardžių kirčiavimo polinkiai pietų aukštaičių ir rytų aukštaičių vilniškių šnektose, *Žmogus ir žodis* 14 (1), 116–123.
- Ragaišienė Vilija 2015, Aukštaičių kirčiavimo ypatybės Antano Baranausko tekstuose, *Kalbos istorijos ir dialektologijos problemos* 4, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 166–210.
- Ragaišienė Vilija 2016, Akcentuacijos sistema ir jos pokyčiai, *Lietuvių tarmių kaita XXI a. pradžioje: Lenkijos lietuvių šnektos*, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 120–204.
- Ragaišienė Vilija 2018, Daugiaskiemenių priesaginių daiktavardžių kirčiavimo modeliai rytų aukštaičių kupiškėnų patarmėje, *Prace Baltystyczne* 7, 143–164.
- Sakalauskienė Vilija (sud.) 2013, *Jurbarko apylinkių tekstai*, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.
- Salys Antanas 1935, *Lietuvių kalbos tarmės* (rankraščio teisėmis), Tübingenas, Kaunas.
- Senkus Juozas, 1960, Daiktavardžių linksniavimo kapsų ir zanavykų tarmėse bruožai, *Lietuvos TSR mokslų akademijos darbai*, A serija, 2 (9), 157–171.
- Senkus Juozas 1970, Aktualūs kirčiavimo klausimai, *Kalbos kultūra* 19, 55–69.
- Skardžius Pranas 1935, *Daukšos akcentologija*, Kaunas: V.D.U. Humanitarinių Mokslų Fakulteto leidinys.
- Skardžius Pranas 1943, *Lietuvių kalbos žodžių daryba*, Vilnius.
- Stundžia Bonifacas 1981, Daugiskaitiniai asmenvardiniai oikonimai ir jų reikšmės linksniavimo bei kirčiavimo sistemų rekonstrukcijai, *Lietuvių kalbotyros klausimai* XXI, 191–193.
- Stundžia Bonifacas 1995, *Lietuvių bendrinės kalbos kirčiavimo sistema*, Vilnius: Vilniaus universitetas.
- Stundžia Bonifacas 2018, Priešdėlio *-be* vedinių ir dūrinių su kirčiuotu antruoju dėmeniu cirkumfleksinė metatonija lietuvių kalbos tarmėse ir jos kilmė, *Rytų aukštaičių patarmė: kaita ir pokyčiai*, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 111–134.

Urbanavičienė Jolita 2005, *Svirkių šnektos (rytų aukštaičių vilniškių) fonologinė sistema: vokalizmas ir prozodija*. Daktaro disertacija, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.

Urbanavičienė Jolita 2010, *Svirkių šnektos fonologinė sistema: vokalizmas ir prozodija*, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.

Zinkevičius Zigmantas 1980, *Lietuvių kalbos istorinė gramatika 1*, Vilnius: Mokslas.

Zinkevičius Zigmantas 1987, *Lietuvių kalbos istorija 2. Iki pirmųjų raštų*, Vilnius: Mokslas.

Vakarų aukštaičių kauniškių gyvenamųjų vietovių (*Lietuvių kalbos atlaso* punktu) sutrumpinimai

Agr (532) – Agurkiškė, Kazlų Rūdos sav.
Alk (565) – Aksnėnai, Vilkaviškio r.
Arm (534) – Armališkės, Kauno r.
AžB (568) – Ažuolų Būda, Kazlų Rūdos sav.
Bjr (528) – Bajoraičiai, Šakių r.
Brz (548) – Barzdai, Šakių r.
Btr (611) – Butrimonys, Alytaus r.
Čk (469) – Čekiškė, Kauno r.
Dkš (625) – Dauškiai, Marijampolės r.
Drs (571) – Darsūniškis, Kaišiadorių r.
Glč (626) – Gelčiai, Marijampolės r.
Grd (465) – Girdžiai, Jurbarko r.
Grk (399) – Girkalnis, Raseinių r.
Grp (612) – Gripiškės, Prienų r.
Grž (621) – Gražiškiai, Vilkaviškio r.
Igl (607) – Igliauka, Marijampolės r.
Išl (570) – Išlaužas, Prienų r.
Jdč (437) – Juodaičiai, Jurbarko r.
Jrb – Jurbarkas
Jtj (493) – Jotija, Šakių r.
Jz (591) – Jieznas, Prienų r.
Kbr (582) – Kybartai, Vilkaviškio r.
Klm (604) – Klampučiai, Vilkaviškio r.
Kln (398) – Kalnėjai, Raseinių r.
Klv (572) – Kalviai, Kaišiadorių r.
Klvr (639) – Kalvarija
Knk (516) – Kaniūkai, Kauno r.
KNm (546) – Kudirkos Naumiestis, Šakių r.
Krn (628) – Kriauniai, Alytaus r.
Krsn (641) – Krosna, Lazdijų r.
Ktr (605) – Keturvalakiai, Vilkaviškio r.
KzR (549) – Kazlų Rūda
Kzl (567) – Kaziliškiai, Kazlų Rūdos sav.
Ldv (624) – Liudvinavas, Marijampolės r.
Lkč (514) – Lekėčiai, Šakių r.
Lkš (513) – Lukšiai, Šakių r.
Lnč (401) – Lenčiai, Raseinių r.
Mrj (606) – Marijampolė
Mzr (569) – Mozūriškės, Prienų r.
NjŪ(608) – Naujoji Ūta, Prienų r.
Nmj (610) – Nemajūnai, Birštono sav.
Pdr (533) – Poderiškiei, Kauno r.
Pjv (603) – Pajevonys, Vilkaviškio r.
Pkr (573) – Pakertiškės, Kaišiadorių r.
Pl (434) – Pauliai, Jurbarko r.
Plm (519) – Palomenė, Kaišiadorių r.

Plt (587) – Plutiškės, Kazlų Rūdos sav.
Plv (566) – Pilviškiai, Vilkaviškio r.
Prn (589) – Prienai
Prv (535) – Pravieniškės, Kaišiadorių r.
Pšl (588) – Pašlavantys, Prienų r.
Rmš (536) – Rumšiškės, Kaišiadorių r.
Skr (550) – Skriaudžiai, Prienų r.
Snt (529) – Sintautai, Šakių r.
Snv (586) – Sasnava, Marijampolės r.
Šk (512) – Šakiai
Šnk (531) – Šunkariai, Šakių r.
Šns (585) – Šunskai, Marijampolės r.
Ūdr (627) – Ūdrija, Alytaus r.
Užg (592) – Užuguostis, Prienų r.
Vdž (397) – Vadžgirys, Jurbarko r.
Vgr (620a) – Vygreliai, Vilkaviškio r.
Vlb (623) – Vilkabaliai, Vilkaviškio r.
Vlč (492) – Valenčiūnai, Šakių r.
Vlk (495) – Vilkija, Kauno r.
Vlkv (584) – Vilkaviškis
Vln (468) – Veliuona, Jurbarko r.
Vrt (432) – Vertimai, Jurbarko r.
Všt (620) – Vištytis, Vilkaviškio r.
Zp (515) – Zapyškis, Kauno r.
Žl (564) – Žalioji, Vilkaviškio r.
Žls (640) – Želsva, Marijampolės r.
Žnd (433) – Žindaičiai, Jurbarko r.
Žvr (547) – Žvirgždaičiai, Šakių r.
Žžm (555) – Žiezmariai, Kaišiadorių r.

Gauta:

2019-03-15

Priimta: 2019-04-05